

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

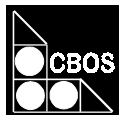
BS/161/99

STOSUNEK DO OBCOKRAJOWCÓW PRZEBYWAJĄCYCH W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

STOSUNEK DO OBCOKRAJOWCÓW PRZEBYWAJĄCYCH W POLSCE

- ◆ Co czwarty badany (25%) zna osobiście jakiegoś obcokrajowca mieszkającego w Polsce. Znajomości takie częściej deklarują respondenci z wielkich miast (35%) niż mieszkańcy miast średniej wielkości i małych, a zwłaszcza wsi (18%).
- ◆ Przebywanie w Polsce obywateli państw Europy Zachodniej i USA, a także Czech częściej wiążemy z wyraźną przewagą korzyści, natomiast w pobycie osób pochodzących z państw b. ZSRR i Wietnamu dostrzegamy więcej zagrożeń. W stosunku do grup cudzoziemców, które są - zdaniem badanych - najliczniejsze w Polsce, dominują uczucia negatywne, tj. ich obecność uważamy raczej za niekorzystną. Nie dotyczy to jedynie Niemców.
- ◆ Postrzeganie roli cudzoziemców w Polsce zdeterminowane jest przede wszystkim przez nasze poglądy na ich rolę ekonomiczną. Prawie trzy piąte ankietowanych (59%) wymienia korzyści gospodarcze z pobytu obcokrajowców w Polsce, a nieco ponad połowa (52%) - zagrożenia tego rodzaju. Druga grupa często postrzeganych zagrożeń (47%) to przestępczość i zjawiska społecznie niepożądane (żebractwo, prostytucja).
- ◆ Badani w ograniczonym stopniu zezwoliliby na udział obcokrajowców w naszym rynku pracy. Niemal co drugi (46%) jest zdania, że cudzoziemcom powinno się pozwolić na podejmowanie niektórych rodzajów prac. Grupa respondentów sądzących, iż obcokrajowcy w ogóle nie powinni mieć prawa pracować w Polsce (31%) jest większa, niż uważających, że powinni mieć możliwość podjęcia każdej pracy (18%). W ostatnich sześciu latach zwiększyła się akceptacja zatrudniania obcokrajowców, zmniejszył się natomiast odsetek wyrażających sprzeciw.

W latach dziewięćdziesiątych, zwłaszcza w ich pierwszej połowie, bardzo szybko rosła liczba przyjazdów cudzoziemców do naszego kraju. Dla przykładu, w roku '97 obcokrajowcy przekraczali polską granicę ponad cztery razy częściej niż w roku '90. Deklarowane motywy przyjazdu to przede wszystkim sprawy zawodowe, turystyka i wypoczynek, a także zakupy.

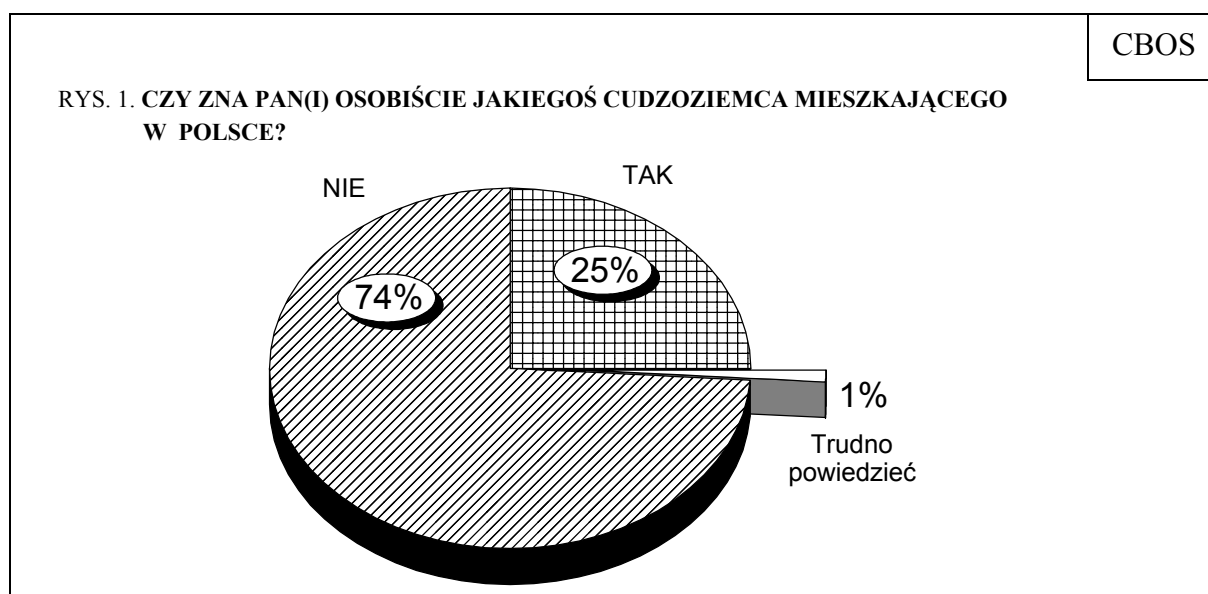
Otwarcie granic postawiło polskie społeczeństwo w nieznanej mu wcześniej sytuacji. Cudzoziemcy występują w wielu rolach „gospodarczych”: jako pracodawcy, pracownicy, klienci, handlarze. Jednocześnie coraz częściej osiedlają się w Polsce, co powoduje, że widzimy ich w rolach dotychczas zwykle zarezerwowanych dla Polaków - są naszymi sąsiadami, nauczycielami, członkami rodzin. Przemiany demokratyczne sprawiły, że z kraju, który opuszczały osoby prześladowane, staliśmy się celem uchodźców z różnych stron świata.

Postawy Polaków wobec cudzoziemców przebywających w Polsce są niejednoznaczne. Z jednej strony, otwarcie na świat jest jednym z osiągnięć przemian ustrojowych. Z drugiej strony jednak, obcokrajowców obarcza się czasem odpowiedzialnością za pojawiające się patologie, czego skutkiem jest ksenofobia. Jednym z celów¹ wrześniowego sondażu było zbadanie postaw wobec cudzoziemców i potocznych wyobrażeń, które je kształtują.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (112), 8-14 września '99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1123)

CZY ZNAMY OBCOKRAJOWCÓW?

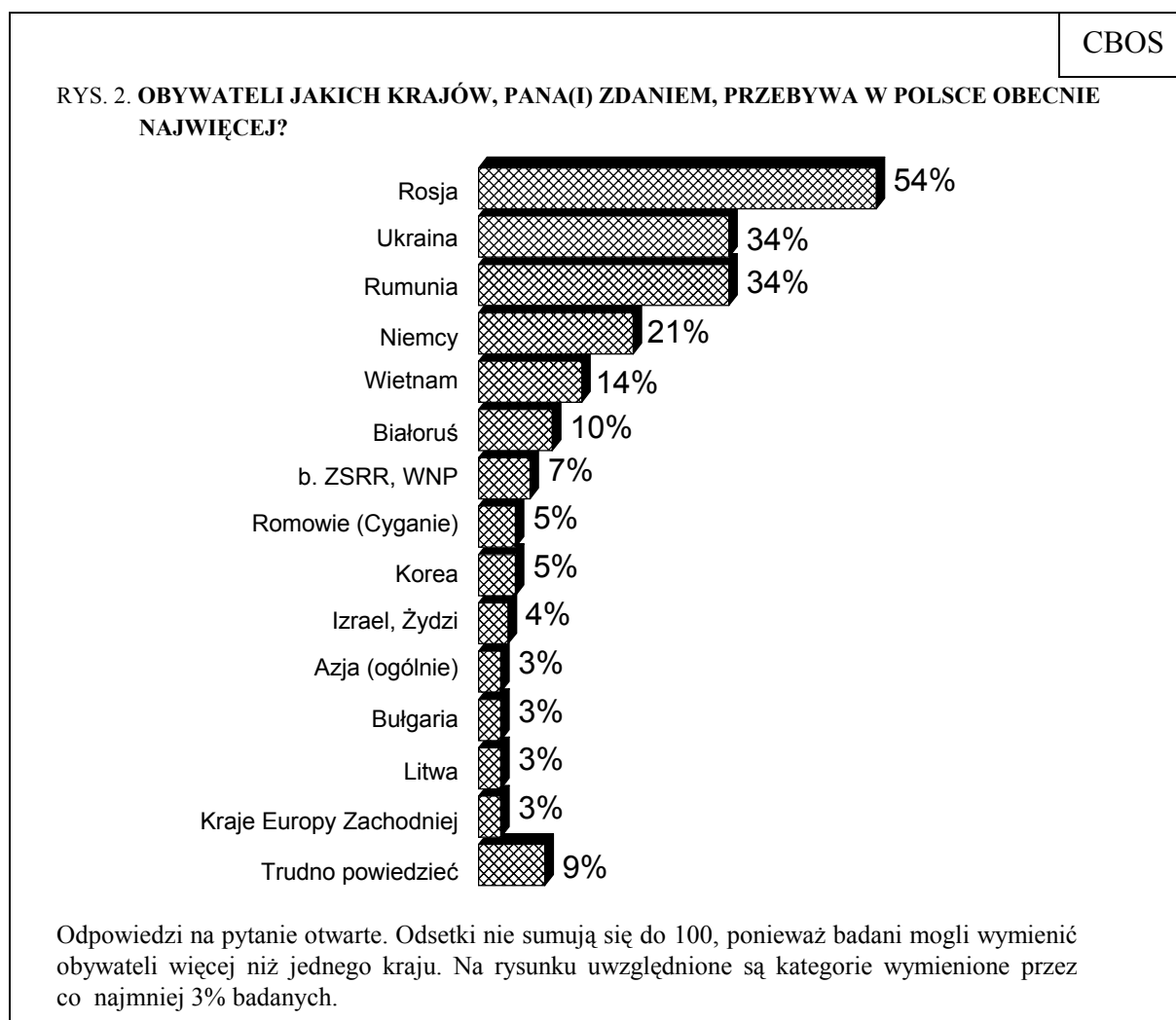
Jedna czwarta badanych deklaruje znajomość jakiegoś obcokrajowca mieszkającego w Polsce. Częściej są to ankietowani z wielkich miast (35%) niż mieszkańcy miast średniej wielkości i małych, a zwłaszcza wsi (18%). Odsetek respondentów, którzy znają obcokrajowców mieszkających w naszym kraju, jest różny w poszczególnych grupach społecznych. Wraz z wykształceniem wyraźnie rośnie grupa badanych deklarujących, że znają osobiście obywatela innego kraju zamieszkałego w Polsce. Osoby powyżej 45 roku życia rzadziej mówią o takich znajomościach niż młodszy badani.

SKĄD PRZYJEŹDZAJĄ OBCOKRAJOWCY

Według danych Straży Granicznej, w roku '97 najczęściej razy przekroczyli granice Polski (w kolejności określonej liczbą wizyt) obywatele Niemiec, Czech, Ukrainy, Słowacji, Białorusi, Rosji i Litwy. Oczywiście, długość pobytu rozmaitych grup obcokrajowców była zróżnicowana, uzależniona od celu przyjazdu do naszego kraju. Jednak pobyty trwające dłużej niż dwa tygodnie były rzadkością (nieco ponad 3%).

W opinii badanych, w Polsce przebywa najwięcej obywateli Rosji (ponad połowa respondentów wskazuje Rosję jako jeden z trzech głównych krajów pochodzenia cudzoziemców), Ukrainy, Rumunii i Niemiec. Wydaje się, że ankietowani zawyżają szacunki dotyczące obecności w Polsce osób przybywających z Rosji (być może utożsamiając Rosję z krajami b. ZSRR), natomiast zaniżają - przyjeżdżających z południa i zachodu. Warto zwrócić uwagę na fakt, że obywatele Rumunii, w opinii jednej trzeciej respondentów masowo przyjeżdżający do Polski, w rzeczywistości rzadko przekraczają naszą granicę, znacznie rzadziej niż np. goście z Austrii, Belgii, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch czy Szwecji. Z drugiej strony, przybysze z Armenii, Bułgarii i Rumunii najczęściej występują u nas o status uchodźcy; skupianie się na tym fakcie *mass mediów* może powodować wrażenie ich większej niż rzeczywista liczebności.

KORZYŚCI I ZAGROŻENIA

Aby zbadać stereotypy różnych grup obcokrajowców w Polsce, wybraliśmy kilka przykładowych grup narodowościowych, których przedstawiciele stosunkowo często przyjeżdżają do nas albo też stanowią dla naszego społeczeństwa zauważalną nowość (jak np. obywatele krajów Dalekiego Wschodu), i zapytaliśmy badanych, jak oceniają ich obecność w naszym kraju.

Wyraźną przewagę pozytywnych stron ankietowani dostrzegają przy ocenie pobytu w Polsce obywateli państw Europy Zachodniej i USA, a w mniejszym stopniu - naszych południowych sąsiadów. Raczej za niekorzystne uważają przebywanie w Polsce Koreańczyków i Wietnamczyków. Zdecydowanie najmniej korzyści respondenci dostrzegają w przyjazdach do Polski osób pochodzących z krajów b. ZSRR. W stosunku do grup cudzoziemców najliczniej, zdaniem badanych, odwiedzających nasz kraj, dominują uczucia negatywne, tj. ich obecność postrzegana jest raczej jako niekorzystna. Nie dotyczy to jedynie Niemców.

Tabela 1

Czy obecność ... w Polsce jest korzystna czy niekorzystna?	Korzystna	Niekorzystna	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– Amerykanów	60	17	23
– Niemców	51	28	21
– Włochów	48	22	29
– Czechów	41	28	31
– Słowaków	36	34	30
– Koreańczyków	34	43	24
– Litwinów	27	46	27
– Wietnamczyków	23	52	25
– Rosjan	16	65	19
– Białorusinów	15	62	23
– Ukraińców	15	64	21

W celu poznania przyczyn takiego postrzegania obecności cudzoziemców, zadaliśmy respondentom pytanie otwarte, pozwalające im na samodzielne określenie pozytywów i negatywów przebywania obcokrajowców w Polsce, a następnie ich odpowiedzi pogrupowaliśmy w kategorie.

Ankietowani są częściej skłonni dostrzegać zagrożenia (83%) niż korzyści (65%) spowodowane przez pobyt w naszym kraju obcokrajowców. Jednocześnie ponad jedna trzecia badanych (37%) wskazujących na potencjalne zagrożenia wymieniła więcej niż jeden ich rodzaj, podczas gdy mówiący o korzyściach rzadziej przytaczali dwa rodzaje lub więcej (23%).

Postrzeganie roli cudzoziemców w Polsce zdeterminowane jest przede wszystkim przez nasze poglądy na ich rolę ekonomiczną. Prawie trzy piąte ankietowanych wymienia w tym kontekście korzyści gospodarcze, a nieco ponad połowa - zagrożenia tego rodzaju. Drugą grupą często postrzeganych zagrożeń (47%) związanych z obecnością u nas obcokrajowców jest przestępczość i zjawiska społecznie niepożądane (żebractwo, prostytutka). Należy podkreślić, że szeroko rozumiane korzyści kulturowe wymieniane są znacznie częściej niż zagrożenia związane z pojawieniem się odmiennych zwyczajów, stylów życia itp.

Tabela 2

Kategorie zagrożeń i korzyści	Odsetki badanych wskazujących na:	
	korzyści	zagrożenia
Gospodarcze	59	52
Kulturowe	13	4
Związane z przestępczością i zjawiskami społecznie niepożądanymi	-	47
Inne	1	6
Brak korzyści/zagrożeń	18	3
Trudno powiedzieć	17	14

Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymieniać różne korzyści i zagrożenia.

W opinii publicznej, główna grupa korzyści gospodarczych to napływ inwestycji i tworzenie nowych miejsc pracy: ponad jedna trzecia badanych wymieniła te kwestie. Osoby przybywające w celach handlowych przyczyniają się, zdaniem badanych, do wzbogacenia rynku wewnętrznego: przywożą towary tanie lub niedostępne gdzie indziej. Inne korzyści ekonomiczne to przekazywana nam wiedza o gospodarce rynkowej (8% wskazań), a także wprowadzana przez pracodawców kultura pracy.

Pozagospodarcze korzyści to przede wszystkim wzbogacenie naszej kultury i obyczajów, ogólnie rozumiane nowatorstwo i otwarcie na świat, a także nauka języków obcych.

		CBOS
Na czym, Pana(i) zdaniem, mogą polegać korzyści wynikające z obecności w Polsce cudzoziemców?		
KORZYŚCI GOSPODARCZE		
Inwestycje i tworzenie nowych miejsc pracy		36%
Handel i zaopatrzenie rynku (różnorodność i/lub niskie ceny towarów)		12%
Napływ pieniędzy, pomoc zagraniczna		10%
Wiedza o gospodarce rynkowej		8%
Tania siła robocza		3%
Kultura pracy, dyscyplina pracy		3%
Rozwój gospodarczy (ogólnie)		2%
Rozwój turystyki		2%
KORZYŚCI KULTUROWE		
Wzbogacenie kultury i obyczajów		7%
Wiedza, nauka, wymiana doświadczeń, „nowatorstwo”		5%
Otwarcie na świat, integracja międzynarodowa		2%
Nauka języków obcych		2%
Inne		1%
Brak korzyści		18%
Trudno powiedzieć		18%
Na pytanie odpowiadali wszyscy ankietowani (N=1123)		

Dlaczego, Pana(i) zdaniem, obecność zamieszkałych w Polsce obcokrajowców może być **niekorzystna**?

ZAGROŻENIA GOSPODARCZE

Zagrożenia rynku pracy, praca na czarno, napływ taniej siły roboczej	33%
Handel, przemysł, działalność bazarów	7%
Wykupywanie polskiej własności: ziemi, przedsiębiorstw, majątku	6%
Obciążenia dla budżetu państwa, nadużywanie pomocy państwa	5%
Wyzysk przez pracodawców obcego pochodzenia	2%
Konkurencja dla polskich przedsiębiorców	2%
Inne zagrożenia gospodarcze	6%

ZAGROŻENIA KULTUROWE

Zagrożenie dla tożsamości narodowej, wynarodowienie, „właczanie obcej kultury”	2%
Negatywne cechy osobowe i styl życia przypisywany obcokrajowcom: „nieuprzejmi”, „uważają się za lepszych”	1%

PRZESTĘPCZOŚĆ I ZJAWISKA SPOŁECZNIE NIEPOŻĄDANE

Przestępczość: kradzieże, oszustwa, rozboje, morderstwa	35%
Przestępczość zorganizowana: mafie, bandy, gangi	13%
Żebractwo	4%
Bałagan, niepokój, „problemy”	3%
Narkomania i inne używki	2%
Prostytucja	1%

INNE

Zagrożenia dla państwa: szpiegostwo, zagrożenie niepodległości	1%
Brud i choroby	1%
Inne	4%
Brak negatywnych skutków	3%
Trudno powiedzieć	14%

Na pytanie odpowiadali wszyscy ankietowani (N=1123)

Zagrożenia gospodarcze są również najważniejszym powodem, dla którego - zdaniem ankietowanych - obecność cudzoziemców może być niekorzystna dla naszego kraju. Podobnie jak przy wymienianych korzyściach najczęściej pojawiają się w tym kontekście zjawiska związane z rynkiem pracy, przy czym nieznacznie przeważają badani dostrzegający pozytywny wpływ obcokrajowców w tym względzie. Mniej liczne grupy respondentów zwracają uwagę na negatywne aspekty działalności bazarów (7%), wykupywanie polskiej własności przez obcokrajowców (6%) czy też nadużywanie pomocy państwa (5%).

Drugą, po gospodarczych, grupą postrzeganych zagrożeń są kwestie przestępczości i zakłócenia porządku publicznego. Wymienia je ponad jedna trzecia respondentów (35%) mówiąc o nich ogólnie albo wskazując na konkretne rodzaje przestępstw. Trzeba zaznaczyć, że działalność zorganizowanych grup przestępczych (mafii, gangów) potraktowano tu jako osobną kategorię (13% wskazań). Mniej liczne grupy ankietowanych wymieniały zjawiska nie mające charakteru przestępczego (żebractwo, prostytutka), a także stosowanie używek: tu głównie pojawiały się wypowiedzi obwiniające cudzoziemców o szerzenie narkomanii.

Stosunkowo niewielu badanych wskazuje na niebezpieczeństwo wyparcia polskiej kultury przez obcych, zagrożenie tożsamości narodowej. Nieliczni respondenci przypisują cudzoziemcom negatywne cechy osobiste lub nie akceptują odmiennego stylu życia.

AKCEPTACJA OBECNOŚCI CUDZOZIEMCÓW NA RYNKU PRACY

Legalne zatrudnienie obcokrajowca w Polsce jest możliwe jedynie wtedy, gdy firma udowodni, że jest on pracownikiem nie do zastąpienia, a wśród szukających pracy nie ma Polaka o jego kwalifikacjach. Pozwolenie uzyskuje się w konsulacie RP w kraju zamieszkania przyszłego pracownika. Tak więc, jest to procedura trudna i - przynajmniej teoretycznie - ograniczająca zatrudnianie obcokrajowców do sytuacji, gdy tylko oni mogą wykonać pracę związaną z danym stanowiskiem. Być może właśnie złożoność tej procedury jest, obok przyczyn czysto ekonomicznych, jednym z powodów nierejestrowanego zatrudniania cudzoziemców.

Wydaje się, że opinia publiczna akceptuje istniejące rozwiązania prawne. Niemal połowa ankietowanych jest zdania, że cudzoziemcom powinno się pozwolić jedynie na podejmowanie niektórych rodzajów prac. Ponadto grupa badanych sądzących, iż obcokrajowcy w ogóle nie powinni mieć prawa pracować w Polsce (31%), jest większa, niż uważających, że powinni oni mieć możliwość podjęcia każdej pracy (18%).

W ciągu ostatnich siedmiu lat nastąpiła wyraźna liberalizacja poglądów na tę kwestię, tzn. zwiększyła się akceptacja zatrudniania obcokrajowców, zmniejszyła się natomiast liczba wyrażających sprzeciw. W tym czasie wyraźnie zmalał też odsetek osób nie mających wyrobionego zdania w tej sprawie.

Tabela 3

Czy cudzoziemcom powinno się pozwolić na podjęcie pracy w Polsce?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	X '92	IX '99
	w procentach	
Tak, powinno się im pozwolić na podjęcie każdej pracy	9	18
Tak, ale jedynie niektórych rodzajów prac	39	46
W ogóle nie powinno się im pozwalać pracować w Polsce	42	31
Trudno powiedzieć	10	5

Respondenci bierni zawodowo, z wyjątkiem uczniów i studentów, częściej niż pracujący wyrażają sprzeciw wobec zatrudniania cudzoziemców. O ile poglądy bezrobotnych można tłumaczyć obawą przed konkurencją na rynku pracy, o tyle opinie emerytów i rencistów ukształtowane są zapewne przez zgeneralizowane stereotypy, nie zaś przez osobiste doświadczenia. Podobnie można zapewne tłumaczyć większy sprzeciw na wsi niż w miastach, gdzie pracuje większość obcokrajowców.

Znajomość z cudzoziemcem sprzyja akceptacji jego obecności na rynku pracy. Wśród badanych, którzy nie znają osobiście żadnego obcokrajowca mieszkającego w Polsce, sprzeciw wobec udostępnienia im rynku pracy jest dwukrotnie częstszy niż wśród osób znających kogoś z nich.

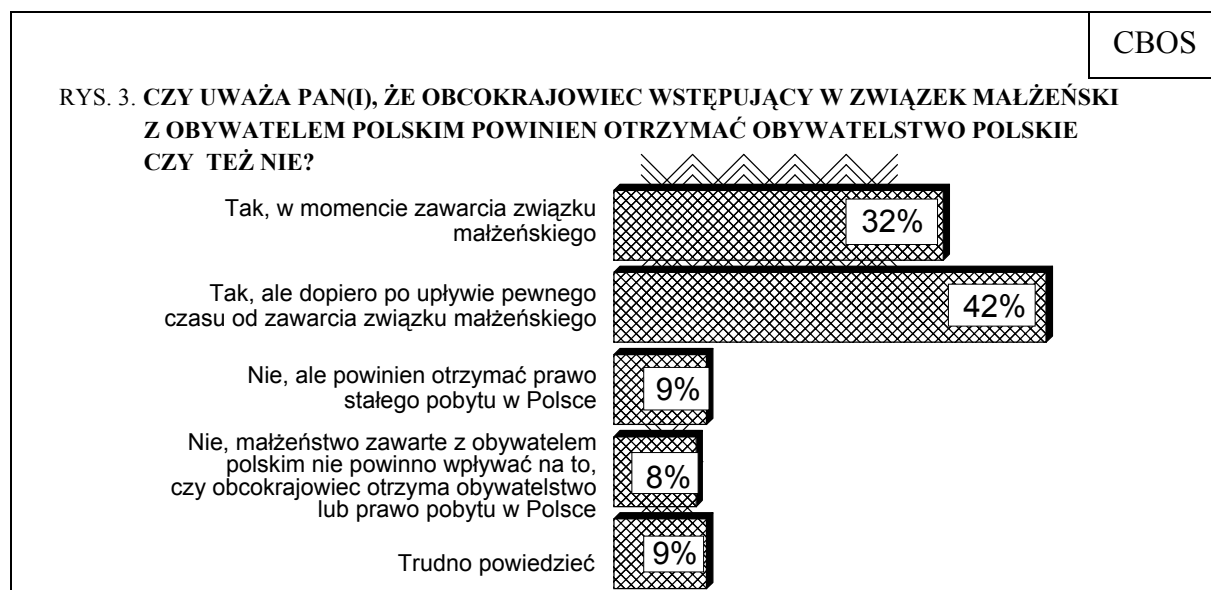
Tabela 4

Czy cudzoziemcom powinno się pozwolić na podjęcie pracy w Polsce?	Czy zna Pan(i) osobiście jakiegoś cudzoziemca mieszkającego w Polsce?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak, powinno się im pozwolić na podjęcie każdej pracy	26	15
Tak, ale jedynie niektórych rodzajów prac	51	45
W ogóle nie powinno się im pozwalać pracować w Polsce	18	35
Trudno powiedzieć	5	6

MAŁŻEŃSTWO Z POLAKIEM A OBYWATELSTWO POLSKIE

Ankietowani wypowiedzieli się także w kwestii przyznawania przez nasze władze obywatelstwa cudzoziemcom, którzy zawarli związek małżeński z Polką lub Polakiem.

W opinii zdecydowanej większości badanych zawarcie związku małżeńskiego z osobą mającą polskie obywatelstwo powinno umożliwić cudzoziemcowi otrzymanie takiego obywatelstwa. Jedna trzecia ankietowanych uważa, że powinno się to odbywać automatycznie, natomiast dalsze dwie piąte - że po upływie pewnego czasu od zawarcia związku małżeńskiego. Wydaje się więc, że opinia publiczna jest nieco bardziej liberalna w tym względzie niż istniejące prawo, według którego zawarcie związku małżeńskiego jest tylko jedną z okoliczności ułatwiających uzyskanie prawa do pobytu czasowego i w późniejszym terminie - stałego.

DYSTANS SPOŁECZNY WOBEC CUDZOZIEMCÓW

Stosunek do cudzoziemców może być zróżnicowany w zależności od roli, jaką pełnią oni w społeczeństwie. Akceptacja kontaktów z osobami pochodzącymi z innego kraju (a więc mówiącymi innym językiem, o innych obyczajach, religii itd.) jest uzależniona od tego, jak bliska jest obecność tych osób, czy jest to bliskość jedynie fizyczna, czy też jesteśmy od nich w jakiś sposób zależni. W pytaniu przedstawionym poniżej badamy dystans społeczny do cudzoziemców jako do kategorii zgeneralizowanej (nie wyróżniając konkretnych grup narodowościowych). Pełnione przez cudzoziemców role uporządkowaliśmy malejąco ze względu na odsetek badanych skłonnych przyjąć bez zastrzeżeń osobę innej narodowości występującą w danej funkcji.

Tabela 5

Jak zareagował(a)by Pan(i), gdyby okazało się, że cudzoziemiec ma zostać:	Nie miał(a)bym zastrzeżeń	Był(a)bym przeciwko	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– Pana(i) najbliższym sąsiadem	74	18	8
– Pana(i) bliskim współpracownikiem	71	20	9
– Pana(i) lekarzem	69	25	6
– nauczycielem Pana(i) dziecka	63	30	7
– Pana(i) synową lub zięciem	60	29	11
– Pana(i) szefem w pracy	60	32	8
– księdzem w Pana(i) parafii	53	39	8
– opiekunką Pana(i) dziecka	42	49	9

Stosunkowo najczęściej skłonni jesteśmy akceptować obcokrajowców jako najbliższych sąsiadów, czyli w roli społecznej wymagającej wprowadzić fizycznej bliskości, lecz nie wiążącej się z koniecznością interakcji. Wyrażna większość badanych aprobuje cudzoziemców jako specjalistów (lekarz), przy czym aprobatę maleje, jeżeli styczność z nimi dotyczyłaby dzieci badanego (np. nauczyciel dla dziecka). Cudzoziemca w roli nauczyciela nieco częściej zaakceptowałiby rodzice dzieci w wieku szkolnym.

W miejscu pracy pojawienie się relacji podległości zasadniczo zmienia nastawienie do cudzoziemców: jako bliskich współpracowników akceptuje obcokrajowców 71% badanych, natomiast jako szefów - wyraźnie mniej (60%). W grupie respondentów aktywnych zawodowo zwracają uwagę rolnicy, którzy na tle ogółu pracujących wyróżniają się zdecydowanie niższą tolerancją.

Stosunkowo wysoki jest odsetek respondentów nie akceptujących obcokrajowca jako księdza w swojej parafii. Zastrzeżenia wobec cudzoziemców w tej roli częściej niż inni mają osoby religijne: wśród badanych biorących udział w praktykach religijnych raz w tygodniu lub częściej osoby wyrażające sprzeciw przeważają liczebnie nad nie mającymi zastrzeżeń.

Obcokrajowcowi raczej nie powierzylibyśmy opieki nad własnym dzieckiem; świadczy o tym 7-punktowa przewaga sprzeciwu nad akceptacją. Potwierdza to zanotowaną wcześniej prawidłowość, według której kontakt cudzoziemca z dzieckiem respondenta jest rzadziej aprobowany niż z kontakt z samym respondentem.

Gotowość do interakcji z osobami innej narodowości uzależniona jest od kilku cech społeczno-demograficznych. Pierwszą z nich jest wykształcenie. W przypadku każdej wyróżnionej przez nas roli tolerancja rośnie wraz ze wzrostem wykształcenia badanych. Po drugie, zaznacza się wyraźny wpływ miejsca zamieszkania: respondenci mieszkający na wsi rzadziej akceptują kontakty z obcokrajowcami niż mieszkańcy miast. Po trzecie, większej tolerancji sprzyja życie w dobrych warunkach materialnych.

Wyraźny wpływ na akceptację obcokrajowców w różnych rolach społecznych ma osobiste doświadczenie kontaktu z obcokrajowcem, a także zdolność jego nawiązania (tutaj mierzona znajomością języka obcego). Badani, którzy osobiście znają jakiegoś cudzoziemca, a także władają językiem obcym w stopniu wystarczającym, aby porozumieć się z nim, są wyraźnie bardziej skłonni zaakceptować pełnienie przez niego wymienionych ról społecznych.

Postawy wobec cudzoziemców są w znacznym stopniu zdeterminowane przez kraj ich pochodzenia. Korzyści dostrzegamy przede wszystkim w obecności u nas obywateli państw Zachodu, zagrożenia zaś częściej wiążemy z przyjazdami obywateli naszych sąsiadów ze Wschodu. Pierwszą przyczyną tego rodzaju postaw są potoczne wyobrażenia o wpływie cudzoziemców na sytuację gospodarczą kraju, zwłaszcza na rynek pracy. Postrzegane korzyści to często pojawienie się dzięki cudzoziemcom możliwości zatrudnienia, natomiast zagrożenia - zajmowanie przez nich miejsc pracy. Z dłuższej perspektywy widać wzrost akceptacji obcokrajowców na rynku pracy. Drugą przyczyną tego, że w obecności obywateli państw b. ZSRR upatrujemy zagrożeń, są stereotypowe, umacniane przez media poglądy na temat ich przestępczej działalności w Polsce.

Postawa otwartości wobec cudzoziemców, ich akceptacja w różnych rolach społecznych charakteryzuje przede wszystkim osoby dobrze wykształcone i mieszkające w dużych ośrodkach miejskich. Znajomość języków obcych, a także doświadczenie w kontaktach z ludźmi pochodzącymi z innych krajów sprzyjają tolerancji wobec nich.

Opracował
Michał WENZEL

A N E K S

Tabela 1. W ostatnich latach w Polsce mieszka coraz więcej obcokrajowców, osób nie posiadających obywatelstwa polskiego. Czasem przyjeżdżają oni, żeby pracować; inni zakładają przedsiębiorstwa. Polki i Polacy wchodzą w związki małżeńskie z obcokrajowcami. Czy zna Pan(i) osobiście jakiegoś cudzoziemca mieszkającego w Polsce?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	74	1	1122
Płeć				
Mężczyźni	27	72	1	532
Kobiety	24	76	1	590
Wiek				
18-24 lat	31	67	2	160
25-34	38	61	0	198
35-44	31	67	1	209
45-54	20	80	0	225
55-64	18	82	0	131
65 lat i więcej	13	86	1	199
Miejsce zamieszkania				
Wies	18	81	1	413
Miasto do 20 tys.	29	71	0	136
20 - 100 tys.	28	71	1	196
101 - 500 tys.	28	72	0	201
501 tys.i więcej mieszk.	35	65	0	177
Wykształcenie				
Podstawowe	8	91	1	307
Zasadnicze zawodowe	21	79	1	336
Średnie	37	63	1	372
Wyższe	51	48	1	107
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	49	50	1	73
Prac.umysł.niż.szczebła	36	62	2	95
Pracownicy fiz.- umysł.	36	64	0	91
Robotnicy wykwalifikowani	25	73	2	122
Robotnicy niewykwalifik.	20	80	0	65
Rolnicy	22	78	0	62
Pracujący na własny rach.	50	50	0	42
Bierni zawodowo				
Renciści	16	84	0	133
Emeryci	13	85	1	222
Uczniowie i studenci	33	67	0	83
Bezrobotni	22	78	0	87
Gospodynie domowe i inni	18	80	2	47
Pracuje w:				
sferze budżetowej	38	62	0	99
sekt. państw. publicznym	27	72	1	88
sp. właśc. pryw. i państwa	31	69	0	99
sekt. pryw. poza rolnictw.	36	62	2	222
prywatnym gosp. rolnym	20	80	0	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	18	78	4	150
276 - 399	21	79	0	138
400 - 549	23	77	0	248
550 - 799	30	69	1	170
Powyżej 799 zł	36	63	1	162
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	79	0	402
Średnie	23	76	1	504
Dobre	40	59	0	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	77	5	68
Raz w tygodniu	21	79	0	565
1-2 razy w miesiącu	27	73	0	159
Kilka razy w roku	33	66	1	227
W ogóle nie uczestniczy	38	61	1	101
Poglądy polityczne				
Lewica	29	71	0	314
Centrum	25	74	1	333
Prawica	30	69	1	235
Trudno powiedzieć	16	83	2	237

Tabela 2. Jak Pan sędzi, czy cudzoziemcom powinno się pozwolić na podjęcie pracy w Polsce?
 1 - Tak, powinno się im pozwolić na podjęcie każdej pracy; 2 - Tak, ale jedynie niektórych rodzajów prac; 3 - W ogóle nie powinno im się pozwalać pracować w Polsce

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	46	31	6	1122
Płeć					
Mężczyźni	20	51	24	5	532
Kobiety	15	42	36	7	590
Wiek					
18-24 lat	15	49	30	7	160
25-34	22	45	27	5	198
35-44	23	49	23	5	209
45-54	16	49	30	5	225
55-64	16	51	26	6	131
65 lat i więcej	11	36	46	7	199
Miejsce zamieszkania					
Wieś	15	39	40	6	413
Miasto do 20 tys.	18	55	24	3	136
20 - 100 tys.	19	41	33	7	196
101 - 500 tys.	20	50	22	8	201
501 tys.i więcej mieszk.	20	55	21	5	177
Wykształcenie					
Podstawowe	11	36	44	8	307
Zasadnicze zawodowe	16	44	35	4	336
Średnie	21	54	21	4	372
Wyższe	29	53	13	5	107
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	51	11	9	73
Prac.umysł.niż.szczębla	27	43	22	8	95
Pracownicy fiz.- umysł.	22	47	25	6	91
Robotnicy wykwalifikowani	13	57	26	5	122
Robotnicy niewykwalifik.	17	48	23	13	65
Rolnicy	10	47	36	7	62
Pracujący na własny rach.	28	39	33	0	42
Bierni zawodowo					
Renciści	14	42	38	7	133
Emeryci	12	41	42	6	222
Uczniowie i studenci	25	58	17	0	83
Bezrobotni	16	43	39	2	87
Gospodynie domowe i inni	14	38	40	9	47
Pracuje w:					
sferze budżetowej	23	54	15	9	99
sekt. państw.,publicznym	20	52	17	11	88
sp. właśc. pryw. i państwa	26	48	22	4	99
sekt. pryw. poza rolnict.	18	47	30	5	222
prywatnym gosp. rolnym	13	48	31	8	81
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	13	37	47	4	150
276 - 399	15	43	39	3	138
400 - 549	15	49	28	8	248
550 - 799	20	42	32	6	170
Powyżej 799 zł	26	53	17	3	162
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	43	36	5	402
Średnie	16	47	31	5	504
Dobre	25	48	19	8	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	32	45	10	68
Raz w tygodniu	15	46	33	7	565
1-2 razy w miesiącu	23	47	27	3	159
Kilka razy w roku	22	51	24	4	227
W ogóle nie uczestniczy	18	47	30	5	101
Poglądy polityczne					
Lewica	17	49	31	3	314
Centrum	17	51	26	6	333
Prawica	23	48	25	3	235
Trudno powiedzieć	12	34	42	11	237

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że obcokrajowiec wstępujący w związek małżeński z obywatelem polskim powinien otrzymać obywatelstwo polskie czy też nie? 1 - Tak, w momencie zawarcia związku małżeńskiego; 2 - Tak, ale dopiero po upływie pewnego czasu od zawarcia związku małżeńskiego; 3 - Nie, ale powinien otrzymać prawo stałego pobytu w Polsce; 4 - Nie, małżeństwo zawarte z obywatelem polskim nie powinno wpływać na to, czy obcokrajowiec otrzyma obywatelstwo lub prawo pobytu w Polsce

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	42	9	8	9	1122
Płeć						
Mężczyźni	34	43	7	8	8	532
Kobiety	30	40	11	9	10	590
Wiek						
18-24 lat	30	41	12	10	6	160
25-34	31	43	11	8	7	198
35-44	41	39	7	7	7	209
45-54	29	50	11	5	5	225
55-64	32	40	9	8	11	131
65 lat i więcej	28	35	6	13	19	199
Miejsce zamieszkania						
Wieś	31	36	9	9	14	413
Miasto do 20 tys.	42	39	6	8	4	136
20 - 100 tys.	31	48	7	7	6	196
101 - 500 tys.	32	45	11	6	6	201
501 tys. i więcej mieszk.	25	46	12	9	7	177
Wykształcenie						
Podstawowe	29	31	7	13	20	307
Zasadnicze zawodowe	37	37	13	7	7	336
Średnie	34	50	7	5	4	372
Wyższe	17	60	11	9	2	107
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	16	61	11	7	5	73
Prac. umysł. niż. szczebla	25	55	5	7	7	95
Pracownicy fiz.- umysł.	32	49	9	6	4	91
Robotnicy wykwalifikowani	48	30	13	6	2	122
Robotnicy niewykwalifik.	27	44	13	13	3	65
Rolnicy	30	35	8	5	22	62
Pracujący na własny rach.	37	52	0	3	8	42
Bierni zawodowo						
Renciści	29	42	10	7	12	133
Emeryci	29	36	6	13	16	222
Uczniowie i studenci	42	30	10	12	7	83
Bezrobotni	31	45	13	5	5	87
Gospodynie domowe i inni	32	36	13	6	14	47
Pracuje w:						
sferze budżetowej	27	52	7	6	8	99
sekt. państw., publicznym	32	51	6	6	5	88
sp. właśc. pryw. i państwa	31	44	11	11	3	99
sekt. pryw. poza rolnict.	32	45	10	9	3	222
prywatnym gosp. rolnym	28	37	10	3	22	81
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	33	35	10	10	12	150
276 - 399	33	41	9	6	11	138
400 - 549	31	43	11	7	8	248
550 - 799	40	41	10	4	5	170
Powyżej 799 zł	27	52	8	10	3	162
Ocena własnych war. mater.						
Złe	35	36	8	9	12	402
Średnie	31	43	10	8	8	504
Dobre	28	49	10	7	6	216
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	28	42	16	4	9	68
Raz w tygodniu	33	37	10	9	11	565
1-2 razy w miesiącu	26	46	8	12	9	159
Kilka razy w roku	30	50	8	5	7	227
W ogóle nie uczestniczy	40	41	4	11	4	101
Poglądy polityczne						
Lewica	33	42	11	7	7	314
Centrum	31	47	10	7	5	333
Prawica	31	47	8	9	5	235
Trudno powiedzieć	33	29	6	11	22	237